INTERFAOL DARSLARNING O`ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

https://doi.org/10.5281/zenodo.6399933

Boboyeva Nilufar
Guliston shahar 18-umumta`lim
maktabining boshlang`ich sinf o`qituvchichi

Annotatsiya: *maqolada ta'lim samaradorligini oshirish yollarida biri interfaol metodlar ularning turlari, mashg`ulot va uni tshkil etish turlari ochib berigan.*

**Kalit so`zlar:** *pedagog, texnologiya, ta`lim, tarbiya, usul, interfaol, shakl, sinf, o`quvchi.*

Bugungi kunning asosiy maqsadlaridan biri yuqori malakali, raqobatbardosh, ma'naviy barkamol kadrlar tayyorlashdir. Ma'lumki, ta'lim sifatini ta'minlash o'quv-tarbiya jarayonida qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalarga bog'liq. Ayniqsa, pedagogik texnologiyaning muhim turi sifatida muammoli o'qitish texnologiyasidan o'rinli va samarali foydalanish ta'limtarbiya jarayonida tarbiyachilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga, ijodiy qobiliyatini o'stirishga katta ta'sir qiladi. Demak an'anaviy ta'limdagi kabi bir xil shablonlar asosida emas, balki yangiliklar asosida ta'lim jarayonining ta'sirchanligini oshirishga qaratilgan ish shaklidan foydalanish innovatsiya demakdir. Ta'limda pedagogic texnologiyalarga asoslanish va innovatsiyaga intilish, o'quvchilarni faollashtirishga qaratilgan turli interfaol metodlardan foydalanish ta'lim maqsadini samarali amalga oshirishga yordam beradi. Ta'lim jarayonini innnovatsion metodlardan foydalanib tashkil etish uchun, avvalo, darsning rejasi va loyihasi aniq ishlab chiqilishi zarur. Dars loyihasini tuzishda o'qituvchi o'zining ish shakllari va o'quvchilarning ko'nikmani egallash jarayonidagi ishlari doirasini aniq belgilab olishi lozim. Shuningdek, u qanday o'qitish metodlaridan foydalanishi ham muhim ahamiyatga ega. Metod tanlashda ko'proq interfaol metodlarga e'tiborni qaratish ta'lim samaradorligini oshiradi. (Interfaol so'zi inglizcha – interaktion, ya'ni, inter - aro, o'zaro, act - harakat ma'nosini anglatadi.) Interfaol usullar – bu o'zaro harakat, ya'ni hamkorlik asosida o'qitish demakdir. Interfaol usullarning 4 asosiy turi mavjud. Bular:

- kognitiv usullar;

- o'yinlar, eksperimental faoliyat;
- ishbilarmonlik o'yinlari, modellashtirish;
- amaliyot orqali o'qitish, bevosita faoliyat.

Interfaol mashg'ulot jarayonining **asosiy bosqichlari**

1. Salomlashish (o'qituvchi va o'quvchilar).

2. Kirish so'zi - o'qituvchi o'quvchilarni ta'limning interfaol metodlari, mashg'ulot mavzusi, shakli va maqsadlari bilan tanishtiradi. Kirish so'zi aniq va qisqa bo'lishi kerak.

3. Qoidalarni ishlab chiqish - guruhning samarali ishlashi uchun qoidalarni belgilash yuzasidan o'quvchilarning takliflar bildirishi so'raladi. Shu takliflar asosida ular tomonidan qoidalar ishlab chiqilib, qabul qilinadi. Bu qoidalarga rioya qilinish nazoratini faqat o'qituvchi emas, o'quvchilar ham olib borishlari ko'zda tutiladi.

4. Tanishuv (muzyorar) - o'quvchilarning darsda o'zaro erkin va faol muloqotlarini ta'minlash maqsadida har turli harakatli mashqlarni tashkil qilish orqali o'tkaziladi. Bu mashqlarni ishtirokchilar orasidagi notanishlik, tortinchoqlik va shu kabi holatlarni bartaraf qilib, o'zaro iliq munosabatlarni hosil qilishga yo'naltirilgani uchun muzyorar deb nomlanadi. (bunda o'quvchilar bir-birining eng yaxshi sifatlariga baho berishlari, yoki yonidagi o'rtog'ini jamoaga tanishtirishi kabi ish turlaridan foydalaniladi).

5. Kutiladigan natijalar – har bir o'quvchi mashg'ulotlar yakunida nimalarni o'rgangani, qanday ishlarni bajara oladigan bo'lgani haqida ma'lumot berishi lozim. Bunda o'quvchilarning shaxsiy ehtiyojlari asosida og'zaki yoki yozma ravishda bildirgan fikrlari ham inobatga olinadi.

6. Kichik guruhlarga ajratish – mashg'ulot maqsadiga muvofiq ravishda o'quvchilarni bir nechta kichik guruhlarga ajratiladi. Kichik guruhlarga birinchi marta ajratishda o'quvchilar o'z xohishlariga ko'ra guruhlarga ajralishlari mumkin. Keyingi gallarda tasodifiy kichik guruhlarga ajratish qo'llaniladi.

7. Kichik guruhlar ishini tashkil qilish – har bir kichik guruhga aniq vazifa, zarur materiallar, vositalar taqdim qilinadi, vazifani bajarish, natijani ma'lum qilish tartibi va ajratilgan vaqt belgilanadi.

8. Taqdimotlar – kichik guruhlar o'zlariga berilgan vazifalarni bajargandan keyin, olingan natijalarni ular belgilagan vakil tomonidan barcha guruhlar a'zolari oldida taqdimot qilishdan iborat. Bunday taqdimot yakka tartibda berilgan vazifani bajargan biror o'quvchi tomonidan ham amalga oshirilishi mumkin.

9. Kichik ma'ruzalar – interfaol mashg'ulot mavzusi bo'yicha o'quvchilarga nazariy ma'lumotlarni yetkazish maqsadida o'qituvchi, ma'ruzachi yoki o'quvchi tomonidan o'tkaziladi.

10. Muhokamalar o'tkazish – dars mavzusiga doir masalalar yuzasidan hamkorlikda fikr yuritish va xulosalar chiqarishga yo'naltirilgan interfaol mashqlardan iborat.

11. Xulosalar va vazifalarni belgilash – mashg'ulot davomidagi xulosalarni jamlash va umumlashtirish hamda o'quvchilar uchun navbatdagi vazifalarni belgilab berishdan iborat.

12. Mashg'ulotni yakunlash – mashg'ulotdan qoniqqanlik darajasini har bir o'quvchi tomonidan baholashni har turli interfaol shakllarda tashkil etiladi. Bu baholash natijalarini keying mashg'ulotlarni tashkil etishda hisobga olib boriladi. Interfaol mashg'ulotning asosiy shakllari: katta doira, charxpalak, akvarium, kichik guruhlarda (juftlikda) ishlash va boshqalar. Interfaol mashg'ulotning asosiy usullari: interfaol seminar, trening, ma'ruza, aqliy hujum, ishchanlik o'yini, rolli o'yin, muhokama, bahs, munozara, tanqidiy fikrlash, skarabey, bumerang, zig-zag yoki arra, press, interv'yu, zanjir, sinkveyn, pinbord, insert, suratli diktant, chigilyozdi, muzyorarlar, fidbek va boshqalar. Shu bilan birga ta'kidlash zarurki, interfaol mashg'ulotlarda shakl va usullar birgalikda mavjud bo'lib, ularni shartli ravishdagina ajratish mumkin. Interfaol mashg'ulotlar aniq rejalashtirilgan holda dars maqsadini belgilab, dars loyihasi va algoritmini ishlab chiqilgandan keyingina amalga oshiriladi. Interfaol usullarning barchasida ham o'qituvchi va o'quvchi faoliyati o'rtasidagi hamkorlik, o'quvchining ta'lim jarayonidagi faol harakati ko'zda tutiladi. Masalan, biror bir mavzuni o'rgatishda uni modellashtirish qismida o'qituvchi o'quvchilarga modelni namoyish qilish oldidan "Aqliy hujum" metodidan foydalanishi mumkin. Ya'ni o'quvchilar qo'yilgan muammoni qanday tushunishlari va ko'nikmani qanday egallashlari mumkinligi ulardan so'ralib, ularning fikrlari umumlashtiriladi. Bunda o'quvchilar fikri mutlaqo tanqid qilinmaydi. Amaliy boshqaruv qismida o'qituvchi "Hamrohingga o'rgat" metodidan foydalanishi mumkin. Bu metod darsni optimal tashkil etishga imkoniyat yaratib, o'quvchilarning o'z faoliyatini tanqidiy nazorat qilish va xatolarni bartaraf etishga o'rgatadi. Uni qo'llash quyidagicha:

Sinf birinchi va ikkinchi hamkor qismlarga bo'linadi. Darsni o'tish modelidan foydalanib birinchi hamkor ikkinchisiga, ikkinchi hamkor esa birinchisiga modeldagi qismlarni o'rgatadi. O'qituvchi xohlovchilarga ta'lim

metodlari vositasida model qismlarini avval tushuntiradi va ko'rsatadi. O'quvchilar o'qituvchi aytgan va ko'rsatganlarini takrorlaydilar va bajaradilar. O'qituvchi sinfni nazorat qilish uchun o'ziga ixtiyoriy 2 nafar hamkorni tanlaydi. O'qituvchi o'z hamkorlariga modelni bosqichma-bosqich bajartirib ko'radi. Tushunmaganlarini tushunib o'rganishlariga yordam beradi. O'qituvchi sinfdagi hamkorlarga birinchi qismni bir-birlariga o'rgatishlari va bajarishlarini aytadi. Ularni ishlarini nazorat qilib, kamchiliklarni bartaraf etishga yordamlashadi. Shundan keyingina navbatdagi bosqichga o'tiladi. O'qituvchining hamkori esa sinfni nazorat qilishga o'qituvchiga yordamlashadilar. Bu ish usuli modelning boshqa qismlarini ham bajarishda davom etadi. Bu o'quvchilarni birbiriga va o'ziga talabchan bo'lishga, xatolarni o'z vaqtida bartaraf etishga, ishni tanqidiy baholay bilishga o'rgatadi. O'quvchilar topshiriqni bajarganlaridan keyin ularning ishlari guruhdagi boshqa o'quvchilarga tarqatildi. Ular tegishli o'zgartishlar kiritganlaridan keyin yana boshqa o'quvchilarga beriladi va shu tarzda o'quvchilarning har birining ishi guruhdagi barcha o'quvchilar qo'lidan o'tadi va oxiri o'ziga qaytadi. Har birlari o'zlari nuqtai nazaridan ishga o'zgartirishlar kiritishlari mumkin. Keyin o'qituvchi to'g'ri javobni ko'rsatadi. Bu usulda o'quvchilar ijodiy fikrlashga, o'z fikrlarini erkin bayon etishga va o'z kamchiliklarini bilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday usullar o'quvchida bilimga ishtiyoq uyg'otadi. O'quvchi darslarga puxta hozirlik ko'rishga intiladi. Xulosa qilib aytganda, interfaol usullar darsning qiziqarliligi va ta'sirchanligini oshiradi, o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol sub'ektlariga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari.- T.: "Fan" nashriyoti, 2006.- 264 b.
2. Shodmonova Sh. va boshq. Pedagogik texnologiyalar.- T.: "Fan va texnologiya", 2011-148 b
3. F.Umarova, A.Ubbiyeva, F.Gaibnazarova, N.Jo'rayev "O'quvchi shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim. "Umumta'lim maktablari o'qituvchilari uchun o'quv modullari. 2- modul, 2-nashr. T., "Bekinmachoq-plyus".2013